

Veier inn i voldelig ekstremisme – og ut igjen

Av Tore Bjørgo, professor ved Universitetet i Oslo og Politihøgskolen, og leder for Senter for ekstremismeforskning, UiO. Bjørgo har blant annet forsket på terrorisme, ekstremisme og rasistisk og høyreekstrem vold. Publisert i juli 2015.

Hva er det som får unge mennesker til å delta i voldelig ekstremisme? Forskning viser at det er svært forskjellige typer personer som involverer seg i voldelig ekstremisme og terrorisme, og de radikaliseres av helt ulike grunner. Men til tross for mangfoldet er det noen få hovedtyper personer som går igjen. Interessant nok finner vi igjen de samme fire hovedtypene personer i helt forskjellige ekstremistgrupper, enten det er høyreekstremister eller militante islamister, og både i Norge og i andre land. De kan beskrives som de ideologiske aktivistene, medløperne, eventyrerne og de sosialt frustrerte.

Disse fire typene har ganske forskjellig sosial bakgrunn, de har svært ulik motivasjon for å engasjere seg, de spiller ulike roller i militante grupper, og de desillusjoneres av ulike grunner. Og, ikke minst – det kreves helt forskjellige forebyggingstiltak overfor disse ulike typene personer.

De ideologiske aktivistene er primært drevet av politiske og ideologiske motiver, og er ofte ressurssterke og idealistiske. De har en sterk rettferdighetsans, og kan engasjere seg på grunn av det de opplever som urett. De er ofte ganske ressurssterke, og kunne lykkes på mange sosiale arenaer. Men de velger heller militant aktivisme, hvor de gjerne får roller som ledere og ideologer. De påvirker og radikalisierer sine venner, og er kontaktleddet til andre militante aktivister og organisasjoner.

Medløperne er først og fremst drevet av et ønske om tilhørighet, vennskap og beskyttelse. De er lette å lede til deltakelse i militante aktiviteter fordi de har et sterkt behov for anerkjennelse og aksept. I Norge har vi sett mange eksempler på at nynazistiske grupper har tilbudt støtte og beskyttelse til ofre for mobbing eller barneranere. Slik oppfyller gruppen noen grunnleggende sosiale behov for disse ungdommene. De blir gjerne gradvis radikalisert som en konsekvens av (snarere enn som en årsak til) deltakelsen i gruppen og dens militante aktiviteter. En tidligere skinhead (18) forteller om betydningen av å bli del av en sterk gruppe:

22. juli-senteret

Da jeg var 14, ble jeg jævlig mobbet på skolen. Tilfeldigvis ble jeg kjent med en litt eldre skinhead. Han var både stor og sterk og tøff, han kunne sloss, var selvsikker, og visste hva han ville – han var alt hva jeg ikke var. Derfor bestemte jeg meg for å bli skinhead selv. Jeg barberte av håret og kjøpte svart Bomber-jakke og Doc Martens-støvler. Neste morgen dukket jeg opp på skolen i full habitt. Den første jeg møtte i skoleporten, var en av mine verste plageånder. Da han så meg, sto han der – helt lamslått, med ryggen presset inn mot veggen mens skrekken lyste ut av øynene hans. Jeg var nesten like lamslått selv – over hvilken mektig virkning mitt nye image hadde på ham og andre. Etter dette var det ingen på skolen som våget å gi meg bank. De var redde for at jeg ville hente kompisene mine.

Eventyrerne involverer seg i voldelig ekstremisme først og fremst for å oppleve spenning og action. De er tiltrukket av vold, våpen, uniformer og kamp, og har fantasier om en heroisk rolle «hellig kriger», hvor de kan leve opp til maskuline idealer og fantasier om å være en helt.

De sosialt frustrerte har ofte en problematisk familiebakgrunn med vold, rus eller kriminalitet, og kan ha traumatiserende opplevelser bak seg. De har gjerne selv erfart diskriminering og sosialt utenforskap. De har svak utdanning og har problemer med å få jobb. Mange av disse havner i kriminelle miljøer og gjenger, og får erfaring med vold, kriminalitet og rusmisbruk. De er i utgangspunktet lite ideologisk orientert, men bærer på mye sinne og aggresjon som lett kan kanaliseres mot en fiende. Noen av disse blir radikaliseret i fengsel, hvor de kan treffe på personer fra ekstremistiske miljøer, enten det er nynazister eller militante islamister. I en militant gruppe kan de finne en rolle hvor de får anerkjennelse for sin voldelige og kriminelle kompetanse. Og det er ofte disse som utøver den mest ekstreme volden.

Dette er fire rendyrkede idealtyper, men en konkret person kan ofte ha trekk fra flere av disse typene. Man kan heller ikke bruke disse profilene til å identifisere hvem som i fremtiden kommer til å bli voldelige ekstremister og terrorister. Men profilene kan brukes til å skreddersy forebyggende tiltak rettet mot personer som man oppdager er på vei til å bli radikaliseret, og eventuelt også overfor bredere kategorier av personer i risikozonen. Det er åpenbart at det skal helt ulike virkemidler til for å forebygge radikaliseringsprosessen hos så ulike persontyper.

For de ideologisk motiverte aktivistene kan det være mulig å konfrontere deres ideologi eller gå i dialog om de politiske sakene de er opptatt av. Noen av dem blir desillusjonerte fordi de innser at målet er uoppnåelig, eller at terrorisme gjør mer skade enn gagn. For å hindre at de radikaliserer andre, kan en strategi være å redusere deres muligheter for kontakt med sine potensielle tilhengere gjennom fengsling hvis de har begått lovbrudd, eller et jobbtilbud langt unna.

22. juli-senteret

For de som først og fremst trekkes inn mot ekstremistiske grupper ut fra et behov for tilhørighet og fellesskap, kan det være mulig å tilby alternative vennenettverk og fellesskap. Mobbeofre og andre som blir utsatt for trusler eller utestenging har særlig behov for at noen tar vare på dem, enten det er klassekamerater eller lærere. Hvis ingen andre gjør det, vil slike personer ofte bli tatt vel imot i ekstremistiske grupper. Men etter hvert blir de ofte desillusjonerte fordi lederne og gruppen ikke lever opp til forventningene. De opplever at ledere manipulerer eller utnytter dem, og at gruppen er preget av mangel på ekte vennskap og lojalitet, og at det er paranoia over mulige infiltratører. En av de vanligste årsakene til at slike ungdommer trekker seg ut av ekstremistiske miljøer, er at de får seg kjæreste eller barn. De nye forpliktelsene blir sterkere enn lojaliteten til den militante gruppen.

Eventyrere og spenningssøkere kan tilbys andre muligheter enn å delta i nynazistiske gjenger eller bli fremmedkrigere. For noen kan action-sport være et godt alternativ. Men kommer de først inn i en ekstremistisk gruppe, kan de også bli desillusjonerte fordi tilværelsen som ekstremist eller terrorist viser seg å mindre spennende og morsomt enn de trodde. Eller de får overdose av action og vold. Dersom gruppen er i konstant konflikt med en fiendtlig motgruppe, slik situasjonen var mellom norske nynazister og militante antirasister for noen år siden, ble mange av deltakerne utslitt og utbrent av stadig å måtte se seg over skulderen etter mulige fiender – selv om de i utgangspunktet var spenningssøkere. Og mange av de som drar ut til krigssoner som fremmedkrigere med ønske om å bli helter, vil bli dypt traumatisert av krigens redsler.

For de sosialt frustrerte og marginaliserte vil sosiale forebyggingstiltak for å integrere dem bedre i samfunnet og arbeidslivet kunne bidra til å trekke dem bort fra militante og kriminelle aktiviteter. Men for noen av disse er det en lang vei å gå for å komme tilbake til et lovlydig liv. Mange tidligere nynazister eller andre ekstremister ender opp i annen kriminalitet eller i rusmisbruk.

Når årsakene til radikaliseringsdeltakelse i voldelig ekstremisme er så sammensatte, må også forebyggingstiltakene være det. *One size does not fit all*. Her trengs skreddersøm.

Tips til videre lesing:

Bjørge, Tore. *Forebygging av kriminalitet*. Oslo: Universitetsforlaget, 2015.

Bjørge, Tore og Tor-Geir Myhrer. [Forebygging av terrorisme og annen kriminalitet](#). PHS Forskning 2011:1. Oslo: Politihøgskolen, 2011. (PDF)

Regjeringen.no. [«Radikalisering»](#)